

EURÓPSKA ÚNIA

Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE

Modul 7: Základy práce online

Informácie z webových stránok

3 Informácie z webových stránok

3.1 Vyhľadávanie

3.1.1 Vedieť, čo je vyhľadávač (search engine) a poznať názvy bežne používaných vyhľadávačov.

Prezeranie webových stránok, ak poznáme ich adresu, je pomerne jednoduchá záležitosť. Adresu stránky sme sa buď dopočuli, niekde sme si ju prečítali, alebo sa nám niekedy podarí jednoducho adresu uhádnuť.

Adresy stránok známych, veľkých firiem, spoločností a organizácií sa spravidla odvíjajú od ich názvu, skratky. Tak je to napríklad aj pri stránke Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, ktoré má skratku UPJŠ a adresa webovej stránky je **www.upjs.sk**.

Hovorí sa, že na internete sa dá nájsť takmer všetko, len treba vedieť hľadať. V prípade, že potrebujeme nájsť stránku s istou témou a adresu stránky nevieme, využijeme pri svojom pátraní špeciálne nástroje internetu – **vyhľadávacie služby, vyhľadávače**.

Ide o špeciálne servery, ktoré pomocou vyhľadávacích strojov prehľadávajú web a informácie o stránkach si ukladajú do svojej databázy. Nemusíme teda prezrieť všetky stránky, ktoré sú na internete k dispozícii, stačí využiť databázu niektorého z vyhľadávacích serverov.

Jednotlivé vyhľadávacie servery sa od seba odlišujú rozsahom databázy, ponúkanými službami, spôsobom získavania informácií o stránkach... Vo všeobecnosti ich môžeme rozdeliť na dve skupiny – **katalógové a textové vyhľadávače**. Aj keď sú v súčasnosti mnohé vyhľadávače, ktoré tieto dva spôsoby kombinujú.

Katalógové vyhľadávače. Zoradujú stránky do tematických kategórií podľa obsahu stránok. Spravidla sa odkazy do zoznamov pridávajú ručne. Zabezpečuje to buď prevádzkovateľ serveru alebo sám autor stránky. Medzi najznámejšie slovenské vyhľadávače, kde sa môžeme stretnúť s katalógovým vyhľadávaním patria:

Zoznam slovenskeho Internetu - zoznam.sk

Centrum.sk - www.centrum.sk

BEST.SK - best.sk

szm.sk - szm.sk

Textové vyhľadávače. Svoju databázu rozširujú pomocou programov, ktoré prechádzajú stránkami zverejnenými na internete a pri slovách, ktoré poznajú si uložia adresu stránky, na ktorej sa dané slovo vyskytuje. Vo svojej databáze majú v porovnaní s katalógovými vyhľadávačmi výrazne viac stránok. Avšak vzhľadom na to, že stránky zaraďuje do databázy stroj, môže sa stať, že nájdená stránka nemusí spĺňať naše predstavy čo sa týka hľadaných informácií.

Vyhľadávače, ktoré prechádzajú celé stránky sa nazývajú fulltextové, iné prezerajú len názvy stránok alebo ich úvodnú časť.

Výsledkom vyhľadávania textových vyhľadávačov je tiež zoznam stránok s názvom stránky, adresou stránky a krátkou charakteristikou.

Medzi najznámejšie textové vyhľadávače so slovenským jazykom vyhľadávania patria:

Google - www.google.sk

Dunco - dunco.sk

Bing – www.bing.sk

Iné: Najznámejšie české vyhľadávače: Atlas.cz – **atlas.cz**, Seznam.cz – **seznam.cz**, Centrum.cz – **www.centrum.cz**, ...

Najznámejšie svetové vyhľadávače: Google – **www.google.com**, Ask Jeeves – **www.ask.com...**

3.1.2 Vyhľadávanie konkrétnej informácie na základe kľúčového slova, frázy.

Textové vyhľadávanie funguje na základe využívania tzv. **kľúčových slov**. Hľadáme pojem, slovné spojenie, ktoré nás zaujíma a chceme si prezrieť stránky, ktoré obsahujú informácie o danom pojme.

Pri vyhľadávaní platí niekoľko zásad, ktoré nám môžu vyhľadávanie „spríjemniť“ a zefektívniť.

Mali by sme začať od konkrétneho pojmu, ktorý hľadáme. Až v prípade, že nenájdeme stránku, ktorá nám vyhovuje, začneme postupne naše požiadavky zovšeobecňovať.

Uvedomme si, že niektoré slová majú viacero významov a preto treba rátať s tým, že keď zadáme do vyhľadávacieho políčka slovo „bunka“, v zozname vyhľadaných stránok nájdeme nielen stránky s bunkou v biologickom ponímaní, ale napríklad aj stránky, kde sa píše napríklad o MS Excel.

Ak hľadáme obrázky, môžeme využiť vyhľadávače, ktoré majú špeciálne časti zamerané práve na vyhľadávanie v obrázkoch. Tak je to napríklad vo vyhľadávači Google. Špeciálna záložka je venovaná vyhľadávaniu v obrázkoch.

Využiť môžeme tiež vyhľadávače, ktoré sa špecializujú na vyhľadávanie obrázkov: <https://www.tineye.com/>.

Vyberme si **www.google.sk** ako vyhľadávací stroj, na ktorom si bližšie popíšeme prácu. Aj na iných textových vyhľadávačoch sa bude postupovať podobne.

Do textového poľa napíšeme pojem, ktorý nás zaujíma, v našom prípade je to napr. „ECDL“ a klikneme na tlačidlo **Hľadať Googlom**. Tlačidlo **Skúsím šťastie** nás automaticky pošle na prvý výsledok vyhľadávania, ktorý nemusí zodpovedať naším požiadavkám. Po spustení vyhľadávania sa v okne prehliadača zobrazí zoznam stránok, ktoré vyhovujú našim požiadavkám.

Google Slovensko

ecd

Približný počet výsledkov: 4 480 000 (0,44 sekúnd)

ECDL - Európsky vodičský preukaz na počítače (ECDL)
www.ecdl.sk/ ▼
 Európsky vodičský preukaz na počítače (ECDL) je medzinárodne rešpektovaný a prijatý systém certifikácie určený na overovanie schopností uchádzača ...

Ukážkové testy ECDL
 Ukážkové testy ECDL. Krátke ukážkové testy sú určené na ...

Čo je ECDL
 Čo je ECDL. ECDL (European Computer Driving Licence ...

Moduly-Profil-Certifikáty
 Moduly-Profil-Certifikáty. Digitálna zručnosť je podľa ...

Doklady
 Doklady. Certifikát ECDL - Európsky vodičský preukaz na ...

Ako si vybrať potrebné ...
 Ako si vybrať potrebné digitálne zručnosti. Systém ECDL je ...

Zoznam akreditovaných ...
 Zoznam akreditovaných testovacích centier - Program ...

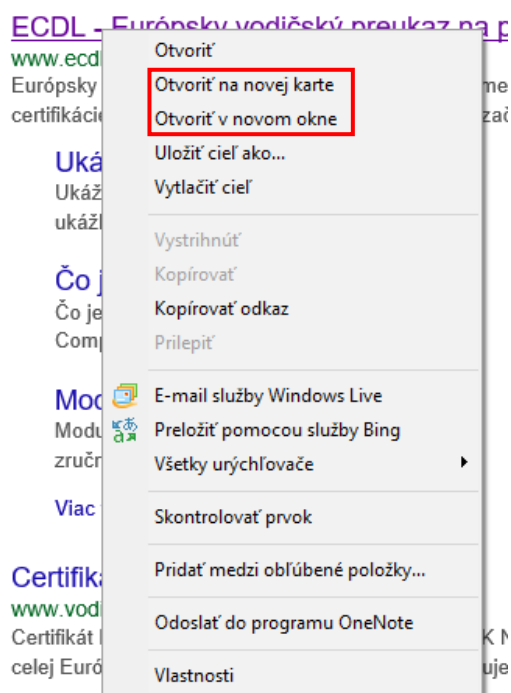
Pod textový políčkou je možnosť zmeniť oblasť vyhľadávania. Web, obrázky, mapy, videá, knihy a pod. a tiež spresniť vyhľadávanie pomocou vyhľadávacích nástrojov. Pod týmito možnosťami sa nachádza informácia o počte nájdených výsledkov (odkazov) a čase, za ktorý vyhľadávací stroj vyhľadal stránky.

V dolnej časti okna nájdeme odkazy na ďalšie stránky spĺňajúce kritériá vyhľadávania.

Pri konkrétnej vyhľadanej stránke nájdeme – názov stránky, ktorý je zároveň hypertextovým odkazom, adresu stránky, krátky úryvok zo stránky a pod. To sú základné informácie, ktoré nám pomôžu rozhodnúť sa, na ktorú stránku sa pozrieme ako na prvú.

Kliknutím na názov stránky sa dostaneme na stránku a môžeme si ju prezrieť. Ak nie sme si celkom istí, či nás odkaz, ktorý je v zozname nájdených stránok dovedie tam, kam sa chceme dostať, je niekedy výhodnejšie otvoriť stránku v novom okne prehliadača. Takto sa nám nestane to, že „zablúdime“ a nebudeme sa vedieť dostať späť k zoznamu nájdených stránok pomocou tlačidla **Späť**.

Na adresu vyhľadanej stránky klikneme pravým tlačidlom myši. V kontextovej ponuke si vyberieme položku **Otvoriť v novom okne** alebo **Otvoriť na novej karte**.

Stránka sa načíta v novom okne prehliadača alebo na novej karte. Môžeme si ju prezrieť, v prípade, že nie sú na nej informácie, ktoré potrebujeme, môžeme ju zatvoriť. Zoznam nájdených stránok zostane otvorený.

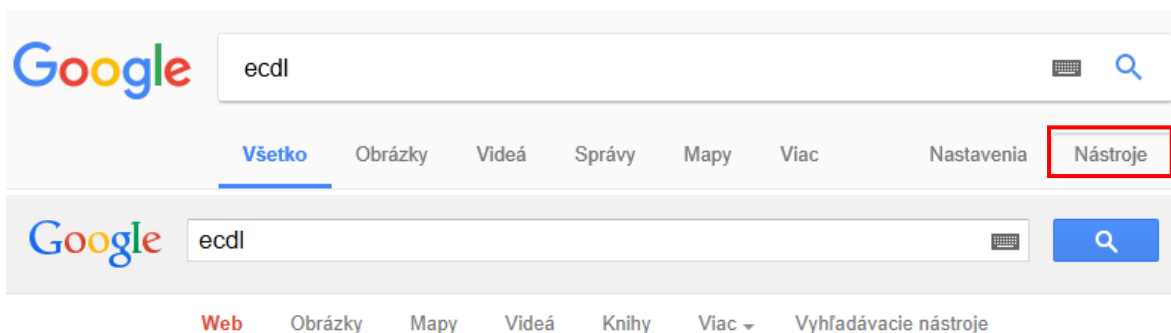
3.1.3 Aplikovať pokročilé vyhľadávacie techniky: podľa presnej frázy, podľa dátumu, jazyka, typu média.

Už sme spomenuli, že pri vyhľadávaní je najlepšie začať od špecifického pojmu, frázy, slovného spojenia, ktoré hľadáme a postupne naše požiadavky zovšeobecňovať. To isté platí o nastavovaní jednotlivých kritérií vyhľadávania a o ich kombinovaní.

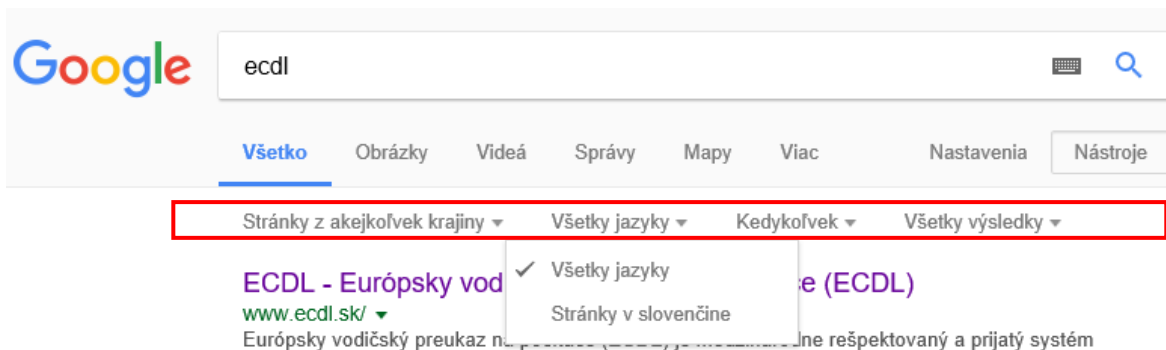
Je samozrejmé, že čím všeobecnejšie nastavíme kritériá, tým viac stránok nájdeme. Aby sme našli tie najvhodnejšie stránky, museli by sme prezrieť veľké množstvo stránok. Preto je najlepšie hneď na začiatku kritériá čo najlepšie nastaviť, špecifikovať a až v prípade, že nič nenájdeme, ich zmierniť.

Ak zadáme do vyhľadávacieho políčka slovné spojenie, vyhľadávač bude hľadať stránky, ktoré obsahujú aspoň jedno zo zadaných slov. Ak by sme chceli len stránky, ktoré obsahujú presne zadané slovné spojenie, mali by sme dať text do „úvodzoviek“.

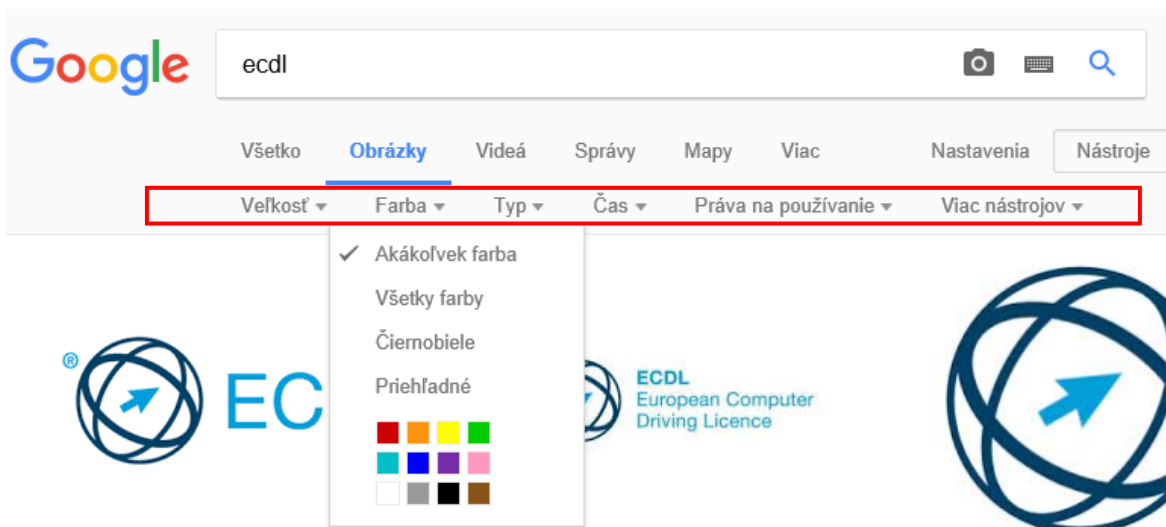
Ak sú naše požiadavky na vyhľadávanie zložitejšie, môžeme využiť napríklad **Vyhľadávacie nástroje**, ktoré nájdeme v rámci vyhľadávača Google.

Kliknutím na túto položku sa zobrazia možnosti, ktoré môžeme nastaviť.

Rozšírené vyhľadávanie nájdeme nielen v časti **Web**, ale aj v časti **Obrázky**. Môžeme tu bližšie určiť aké veľké majú byť hľadané obrázky, v akom formáte, sfarbení...

Rozšírené vyhľadávanie je veľmi dobrým prostriedkom pri vyhľadávaní a oplatí sa využívať ho.

3.1.4 Vyhľadávanie encyklopédií, slovníkov na webe

Internet už dnes nie je ani zďaleka taký nedostupný, ako pred pár rokmi, z čoho profitujú mnohé služby, inak dostupné buď v neelektronickej podobe, alebo ako softvérové programy. Podobným prípadom sú i prekladové či výkladové slovníky. K dispozícii síce máme celé knižnice ťažkých kníh, no ich nevýhodou je pomalé vyhľadávanie. Prevod podobných slovníkov do elektronickej podoby priniesol úsporu

miesta i zrýchlenie pohybu po údajoch, vyhľadávania, katalogizácie údajov i jednoduchého exportu priamo do dokumentov.

Na slovenskom internete podobné služby sídlia napr. na stránkach **Slovník.sk**, **Slovníky.atlas.sk** alebo **Slovník.zoznam.sk**, **www.lingea.sk**. Na českom internete je možné sa spoľahnúť na služby spravované portálmi ako **Atlas - Slovníky.atlas.cz**, **Seznam - Slovník.seznam.cz**, či **Centrum - Slovníky.centrum.cz**.

Osobitnú kapitolu tvoria prekladače celých textov alebo internetových stránok. V tomto smere sa môžeme spoľahnúť na služby ako, **translate.google.com** alebo **Worldlingo.com**. Ovládanie je vždy podobné. Do pripravených formulárov vložíme vstupný text, vyberieme cieľový (príp. počiatočný) jazyk a necháme prekladač pracovať. V týchto službách je možné prekladať celé internetové stránky (pozri 2.1.10.).

V prípade, že potrebujeme encyklopédie, na internete sa opätovne ponúka pomocná ruka. Pravdepodobne najznámejším a zároveň podľa nás aj najkvalitnejším z nich je **Wikipedia (www.wikipedia.org)**, ktorá má v súčasnosti množstvo jazykových mutácií medzi nimi aj slovenskú (<https://sk.wikipedia.org>). Po zadaní požadovaného hľadaného výrazu sa zobrazí príslušná stránka s neraz vyčerpávajúcimi údajmi. Ide o komplexne zameranú voľnú encyklopédiu. Stránka existuje v niekoľkých jazykových mutáciách, vrátane slovenskej a českej. Najobsiahlejšiu studňu poznatkov však ponúka anglická mutácia.

Svoju elektronickú verziu majú na internete i mnohé známe encyklopédie. Medzi nimi nechýba **Brockhaus (www.brockhaus.de)** alebo **Encyclopædia Britannica (www.britannica.com)**.

3.2 Kritické hodnotenie

3.2.1 Rozumieť dôležitosti kritického hodnotenia informácií získaných z online zdrojov. Rozoznávať zameranie rôznych webových sídiel ako: informačné, zábavné, skúsenostné, zamerané na predaj.

Kritické hodnotenie má zásadný dopad na kvalitu a využiteľnosť vyhľadaných informácií. Čím viac a dlhšie ľudia internet využívajú, tým viac jeho kredibilita (dôveryhodnosť) klesá. S informáciami, ktoré máme z internetu treba narábať opatrne, uvažovať nad nimi a treba dobre zvážiť, čomu uveríme a čomu nie. Je potrebné preverovať, porovnávať zdroje a snažiť sa neprispievať k šíreniu nespoľahlivých informácií.

Rozhodujúce faktory ovplyvňujúce dôveryhodnosť prezentovaných informácií sú:

- uvádzanie zdrojov používaných informácií,
- transparentnosť pôvodu autora (minimalizovaná anonymita),
- formálna úprava textu,
- značka webového sídla a jeho nezávislosť.

3.2.2 Mať prehľad o aspektoch, ktoré predurčujú dôveryhodnosť webového sídla ako: autor, odvolávky, aktuálnosť obsahu.

Čo je vlastne kredibilita webového sídla? Kredibilita alebo dôveryhodnosť webového sídla je subjektívne vnímaná kvalita. Nie je to teda objektívna vlastnosť webovej stránky. V podstate možno hovoriť o percepcii (vnímaní) kredibility. Ľudia vnímajú kredibilitu súčasným zhodnocovaním mnohých aspektov. Tieto aspekty možno kategorizovať do dvoch kľúčových komponentov:

- spoľahlivosť,
- odborná znalosť.

Spoľahlivosť je definovaná termínmi ako pravdivosť, nezaujatosť, dobrý zámer atď. Tento aspekt v sebe obsahuje vnímanie dobra alebo morálky, etiky zdroja.

Odborná znalosť je ďalší aspekt kredibility a možno ju charakterizovať termínmi ako kompetencia, erudícia, renomovanosť. Tento aspekt v sebe obsahuje vnímané poznatky a kvalifikáciu. Vysoko hodnotené vierohodné webové sídla budú teda vnímané hlavne z týchto dvoch aspektov - vysokou úrovňou spoľahlivosti a odbornej znalosti.

3.2.3 Rozoznávať vhodnosť informácie z online zdrojov pre určené publikum.

Pri informáciách je dôležité rozhodnúť o správnosti, ale tiež je nevyhnutné posúdiť jej použiteľnosť, vhodnosť, primeranosť a náročnosť.

Len pre zaujímavosť, najviac informácií, až 75%, získavame pomocou zraku, následne pomocou sluchu 11% a hmatu 7%. Pokiaľ ide o životnosť informácií, až 55% informácií, ktoré si zapamätáme, prijmem vizuálne, 38% informácií si pamätáme na základe počutia a z textovej informácie si pamätáme len 11%.

Pre zhodnotenie vhodnosti informácie je v prvom rade potrebné zadať cieľ, ktorý má informácia sledovať. Druhou dôležitou oblasťou je publikum, ktorému má byť informácia určená. Je potrebné zhodnotiť pre aký typ publika je informácia určená, (vek, vedomostná úroveň, odbornosť a pod.). Na základe týchto kritérií dokážeme vybrať informácie, ktoré sú vhodné. Pri tvorbe napr. prezentácie nemusíme použiť všetky vybrané informácie, ale určite nepoužijeme informácie, ktoré pre dané publikum sú nevhodné (náročnosťou, primeranosťou a použiteľnosťou).

3.3 Autorské práva (copyright)

3.3.1 Vedieť, čo sú autorské práva, duševné vlastníctvo. Uvedomovať si potrebu primerane uznať zdroje a/alebo žiadať o povolenie.

Základným prameňom autorského práva je tzv. **Autorský zákon** a viacero medzinárodných zmlúv (napr. Bernský dohovor o ochrane literárnych a umeleckých diel). Predmetom ochrany autorského práva je dielo.

Autorské právo zabezpečuje autorom výhradné práva na využívanie ich vlastných diel alebo na poskytnutie oprávnenia na ich používanie iným osobám, a tým získanie napr. finančného ohodnotenia. Navyše práva súvisiace s autorským právom zabezpečujú ochranu aj pre výkonných umelcov (napríklad hudobníkov, hercov a výtvarných umelcov), producentov a vysielateľov.

Autorské právo trvá v štátoch EÚ najmenej 70 rokov po autorovej smrti, avšak v niektorých krajinách v rámci angloamerického právneho systému bolo trvanie týchto práv predĺžené až na 90 rokov od autorovej smrti. Keď uplynie doba ochrany autorského práva, dielo sa stáva voľným dielom a na jeho použitie nie je už potrebný žiaden súhlas. S ohľadom na osobnostné práva autora však autorstvo k dielu bude navždy patriť tej fyzickej osobe, ktorá dielo vytvorila.

Najväčšou obavou vlastníkov autorských práv je porušenie ich práv formou pirátstva a falšovania.

Pre mnohých je znak © len akousi recesiou. Vo všeobecnosti označuje ochranu autorských práv. Štandardne sa umiestňuje pred meno či názov organizácie, ktorá autorské právo drží. Práva autorov upravuje na Slovensku **Zákon č. 185/2015 Z. z.**

Autorský zákon, ktorý bol niekoľkokrát novelizovaný.

Tento zákon upravuje vzťahy, ktoré vznikajú v súvislosti s vytvorením a použitím autorského diela (ďalej len „dielo“) alebo umeleckého výkonu, v súvislosti s výrobou a použitím zvukového záznamu, audiovizuálneho záznamu alebo vysielania a v súvislosti s vytvorením alebo zhotovením a použitím počítačového programu alebo databázy tak, aby boli chránené práva a oprávnené záujmy autora, výkonného umelca, výrobcu zvukového záznamu, výrobcu audiovizuálneho záznamu, rozhlasového vysielateľa a televízneho vysielateľa (ďalej len „vysielateľ“), autora počítačového programu, autora databázy a zhotoviteľa databázy.

Autor má podľa §18 Autorského zákona právo rozhodnúť o zverejnení alebo o nezverejnení svojho diela, byť označený ako autor a rozhodnúť o spôsobe takéhoto označenia najmä menom alebo pseudonymom, a to pri každom použití svojho diela, ak je takýto spôsob označenia pri danom diele a spôsobe použitia možný a obvyklý, na nedotknuteľnosť svojho diela, najmä na ochranu pred akoukoľvek nedovolenou zmenou alebo iným nedovoleným zásahom do svojho diela, ako aj pred akýmkoľvek hanlivým nakladaním so svojím dielom, ktoré by znižovalo hodnotu diela alebo spôsobilo ujmu autora na jeho cti alebo dobrej povesti.

Autorské právo zabezpečuje autorom výhradné práva na využívanie ich vlastných diel alebo na poskytnutie oprávnenia na ich používanie iným osobám, a tým získanie finančného ohodnotenia. Autorské práva je možné vzťahovať len na diela, nie na názov, myšlienku, spôsob, objav, metódu a pod. Autorské právo na dielo vzniká okamihom, keď je dielo vyjadrené v podobe vnímateľnej zmyslami bez ohľadu na jeho podobu, obsah, kvalitu, účel alebo formu jeho vyjadrenia. Súčasné autorské právo zahŕňa výhradné osobnostné práva (napr. právo na označenie diela, právo rozhodnúť o zverejnení diela, právo na nedotknuteľnosť diela) a výhradné majetkové práva (napr. právo na vyhotovenie rozmnoženiny diela, právo na spracovanie, preklad a adaptáciu diela, právo na verejný prenos diela).

Použitie diela bez súhlasu autora je možné spôsobom, ktorý označujeme ako citácia. Použitie formou citácie zverejnené dielo alebo jeho časť najmä na účel recenzie alebo kritiky tohto diela nezasahujeme do práv autora. Použitie diela musí byť v súlade so zvyklosťami a jeho rozsah nesmie presiahnuť rámec odôvodnený účelom citácie (§37). Do autorského práva nezasahuje osoba, ktorá bez súhlasu autora použije zverejnené slovesné dielo vo forme článku alebo vysielané dielo týkajúce sa aktuálnych hospodárskych, politických alebo náboženských tém vyhotovením rozmnoženiny alebo verejným prenosom prostredníctvom hromadného informačného prostriedku, ak takéto použitie nie je výslovne vyhradené (§39).

Použitie diela na vyučovacie účely a pri výskume

Do autorského práva nezasahuje osoba, ktorá bez súhlasu autora použije zverejnené dielo vyhotovením rozmnoženiny, verejným vykonaním alebo verejným prenosom na účel názornej ukážky pri výučbe alebo pri výskume, ak pri takomto použití nedochádza k priamemu alebo nepriamemu majetkovému prospechu (§44).

Ochrane autorského práva sa podrobne venuje Piata hlava Autorského zákona.

Počítačové programy v Autorskom zákone

Počítačový program, ktorým je súbor príkazov a inštrukcií vyjadrených v akejkoľvek forme použitých priamo alebo nepriamo v počítači alebo v podobnom technickom zariadení, je chránený podľa tohto zákona, ak je výsledkom tvorivej duševnej činnosti autora. Príkazy a inštrukcie môžu byť napísané alebo vyjadrené v zdrojovom kóde alebo v strojovom kóde. Súčasťou počítačového programu je aj podkladový materiál použitý na jeho vytvorenie. Myšlienky a princípy, na ktorých je založený prvok počítačového programu, vrátane tých, ktoré sú podkladom jeho rozhrania, nie sú chránené podľa tohto zákona (§ 87).

Právo autora udeliť súhlas na verejné rozširovanie originálu počítačového programu alebo rozmnoženiny počítačového programu prevodom užívacieho práva zaniká pre územie členského štátu alebo zmluvného štátu prvým oprávneným odplacným prevodom originálu počítačového programu alebo rozmnoženiny počítačového programu na území členského štátu alebo zmluvného štátu, a to pre originál

počítačového programu alebo rozmnoženinu počítačového programu, ktorá bola predmetom tohto prevodu (§88).

Výnimky a obmedzenia majetkových práv autora k počítačovému programu

Osoba oprávnená užívať rozmnoženinu počítačového programu (ďalej len „oprávnený užívateľ“) nesmie používať počítačový program v rozpore s bežným využitím počítačového programu a nesmie neprimerane zasahovať do právom chránených záujmov autora počítačového programu.

Do práva autora počítačového programu nezasahuje oprávnený užívateľ, ak bez súhlasu autora počítačového programu:

- a) použije počítačový program na účel riadneho využitia počítačového programu vrátane opravy jeho chýb, ak nie je dohodnuté inak,
- b) vyhotoví záložnú rozmnoženinu počítačového programu na účel zabezpečenia riadneho využitia počítačového programu,
- c) skúma, študuje alebo skúša funkčnosť počítačového programu na účel určenia myšlienky alebo princípov, ktoré sú základom akejkoľvek časti počítačového programu, a to počas nahrávania, zobrazovania, prenosu, overovania funkčnosti a ukladania počítačového programu do pamäte počítača.

Do práva autora počítačového programu nezasahuje oprávnený užívateľ alebo nadobúdateľ licencie k počítačovému programu, ktorý vyhotoví bez súhlasu autora počítačového programu rozmnoženinu zdrojového kódu alebo strojového kódu počítačového programu alebo jeho časti alebo preloží formu zdrojového kódu alebo strojového kódu počítačového programu alebo jeho časti v rozsahu nevyhnutnom na získanie informácie potrebnej na dosiahnutie vzájomnej súčinnosti počítačového programu s inými nezávisle vytvorenými počítačovými programami, ak táto informácia nebola predtým bežne dostupná (§89).

Duševné vlastníctvo

Duševné vlastníctvo je „majetok“ nehmotnej povahy, ktorý je výsledkom tvorivého myslenia alebo tvorivej duševnej činnosti. Je predmetom právnej ochrany a jeho používanie je preto viazané na súhlas autora, či tvorcu.

Právo duševného vlastníctva obsahuje dve oblasti:

- autorské právo a práva súvisiace s autorským právom – súvisí skôr s umeleckou, kultúrnou oblasťou, na ochranu nie je potrebná žiadna registrácia (vzniká automaticky), ústredným orgánom je Ministerstvo kultúry SR,
- právo priemyselného vlastníctva súvisí skôr s hospodárskou, technickou oblasťou, chráni predmety vytvorené tvorivou duševnou činnosťou (napr. vynálezy, technické riešenia, dizajny), alebo tovary a služby prostredníctvom označenia (napr. ochranné známky), na ochranu je potrebná registrácia, ústredným orgánom je Úrad priemyselného vlastníctva SR.

Duševné vlastníctvo podlieha právnej ochrane. K porušeniu práva duševného vlastníctva najčastejšie dochádza v prípadoch, keď niekto použije majetok nehmotnej povahy bez súhlasu autora, tvorca, či majiteľa duševného vlastníctva. Použitie predmetov duševného vlastníctva bez súhlasu predstavuje zásah do práv autora, majiteľa patentu a pod. Porušenie môže viesť k priestupkovému konaniu, občianskoprávnemu súdnemu konaniu či trestnému postihu.

Právnu ochranu poskytujú nositeľom práv osobitné zákony (napr. autorský zákon, patentový zákon), ako aj všeobecné právne predpisy (napr. Občiansky zákonník, Trestný zákon, Zákon o priestupkoch). Ochrany duševného vlastníctva sa môže domáhať nielen priamo autor, výkonný umelec a pod., ale aj iné osoby, ktoré na tom majú oprávnený záujem (napr. nadobúdateľ výhradnej licencie, dedič).

V rámci medzinárodných právnych noriem upravujúcich duševné vlastníctvo je potrebné spomenúť:

- **Parížsky dohovor** na ochranu priemyslového vlastníctva z 20. marca 1883
- **Bernský dohovor** o ochrane literárnych a umeleckých diel z 9. septembra 1886
- **Dohovor o patentovom práve**, Vykonávací predpis k Dohovoru o patentovom práve a Vyhlásenia dohodnuté diplomatickou konferenciou a prijaté diplomatickou konferenciou 1. júna 2000
- Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva (**Dohoda TRIPS**) z 15. apríla 1994 v Marrákeši.

3.3.2 Poznať najdôležitejšie práva z oblasti ochrany osobných údajov a s tým spojené povinnosti.

V súčasnosti veľmi diskutovanou otázkou je ochrana osobných údajov v súvislosti s rôznymi únikmi a zneužívaním týchto údajov na rôzne účely (napr. ekonomické, politické). Problematiku ochrany osobných údajov v Slovenskej republike upravuje Zákon č. 18/2018 Z. z. Zákon o ochrane osobných údajov. Tento zákon je platný od 30. januára 2018 a nadobúda účinnosť 25. mája 2018 aj v súvislosti s nadobudnutím účinnosti Nariadenia Európskeho parlamentu a rady (EÚ) 2016/679 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov (GDPR), ktoré nadobúda účinnosť v rovnakom termíne..

Zákon o ochrane osobných údajov upravuje ochranu práv fyzických osôb pred neoprávneným spracúvaním ich osobných údajov; práva, povinnosti a zodpovednosť pri spracúvaní osobných údajov fyzických osôb; postavenie, pôsobnosť a organizáciu Úradu na ochranu osobných údajov Slovenskej republiky.

Podľa to §2 tohto zákona **osobnými údajmi** sú údaje týkajúce sa identifikovanej fyzickej osoby alebo identifikovateľnej fyzickej osoby, ktorú možno identifikovať

priamo alebo nepriamo, najmä na základe všeobecne použiteľného identifikátora, iného identifikátora, ako je napríklad meno, priezvisko, identifikačné číslo, lokalizačné údaje, alebo on-line identifikátor, alebo na základe jednej alebo viacerých charakteristík alebo znakov, ktoré tvoria jej fyzickú identitu, fyziologickú identitu, genetickú identitu, psychickú identitu, mentálnu identitu, ekonomickú identitu, kultúrnu identitu alebo sociálnu identitu.

Niektoré pojmy vymedzené v §5.

Súhlas dotknutej osoby je akýkoľvek vážny a slobodne daný, konkrétny, informovaný a jednoznačný prejav vôle dotknutej osoby vo forme vyhlásenia alebo jednoznačného potvrdzujúceho úkonu, ktorým dotknutá osoba vyjadruje súhlas so spracúvaním svojich osobných údajov.

Genetickými údajmi sú osobné údaje týkajúce sa zdedených genetických charakteristických znakov fyzickej osoby alebo nadobudnutých genetických charakteristických znakov fyzickej osoby, ktoré poskytujú jedinečné informácie o fyziológii alebo zdraví tejto fyzickej osoby a ktoré vyplývajú najmä z analýzy biologickkej vzorky danej fyzickej osoby.

Biometrickými údajmi sú osobné údaje, ktoré sú výsledkom osobitného technického spracúvania osobných údajov týkajúcich sa fyzických charakteristických znakov fyzickej osoby, fyziologických charakteristických znakov fyzickej osoby alebo behaviorálnych charakteristických znakov fyzickej osoby a ktoré umožňujú jedinečnú identifikáciu alebo potvrdzujú jedinečnú identifikáciu tejto fyzickej osoby, ako najmä vyobrazenie tváre alebo daktyloskopické údaje.

Údajmi týkajúcimi sa zdravia sú osobné údaje týkajúce sa fyzického zdravia alebo duševného zdravia fyzickej osoby vrátane údajov o poskytovaní zdravotnej starostlivosti alebo služieb súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti, ktorými sa odhaľujú informácie o jej zdravotnom stave.

Spracúvaním osobných údajov je spracovateľská operácia alebo súbor spracovateľských operácií s osobnými údajmi alebo so súbormi osobných údajov, najmä získavanie, zaznamenávanie, usporadúvanie, štruktúrovanie, uchovávanie, zmena, vyhľadávanie, prehliadanie, využívanie, poskytovanie prenosom, šírením alebo iným spôsobom, preskupovanie alebo kombinovanie, obmedzenie, vymazanie, bez ohľadu na to, či sa vykonáva automatizovanými prostriedkami alebo neautomatizovanými prostriedkami.

Informačným systémom je akýkoľvek usporiadaný súbor osobných údajov, ktoré sú prístupné podľa určených kritérií, bez ohľadu na to, či ide o systém centralizovaný, decentralizovaný alebo distribuovaný na funkčnom základe alebo geografickom základe.

Porušením ochrany osobných údajov je porušenie bezpečnosti, ktoré vedie k náhodnému alebo nezákonnému zničeniu, strate, zmene alebo k neoprávnenému

poskytnutiu prenášaných, uchovávaných osobných údajov alebo inak spracúvaných osobných údajov, alebo k neoprávnenému prístupu k nim.

Dotknutou osobou je každá fyzická osoba, ktorej osobné údaje sa spracúvajú. **Prevádzkovateľom** je každý, kto sám alebo spoločne s inými vymedzí účel a prostriedky spracúvania osobných údajov a spracúva osobné údaje vo vlastnom mene. **Sprostredkovateľom** je každý, kto spracúva osobné údaje v mene prevádzkovateľa. **Príjemcom** je každý, komu sa osobné údaje poskytnú.

Zásady spracúvania osobných údajov upravuje druhá časť zákona. Medzi základné zásady patria:

- zásada zákonnosti (spracovanie údajov len zákonným spôsobom),
- zásada obmedzenia účelu (získavať údaje len na konkrétny a oprávnený účel),
- zásada minimalizácie osobných údajov (spracovávať len nutné údaje),
- zásada správnosti (spracovávať len správne a aktuálne údaje),
- zásada minimalizácie uchovávania (uchovávať údaje len na nevyhnutný čas),
- zásada integrity a dôveryhodnosti (zaručenie bezpečnosti a ochrany údajov),
- zásada zodpovednosti (zodpovednosť prevádzkovateľa).

Najdôležitejšie práva z oblasti ochrany osobných údajov:

Ak sa od dotknutej osoby získavajú osobné údaje, ktoré sa jej týkajú, je prevádzkovateľ povinný poskytnúť dotknutej osobe pri ich získavaní identifikačné údaje a kontaktné údaje prevádzkovateľa a zástupcu prevádzkovateľa alebo kontaktné údaje zodpovednej osoby. Prevádzkovateľ je povinný poskytnúť dotknutej osobe informácie týkajúce sa:

- účelu spracúvania osobných údajov, na ktorý sú osobné údaje určené, ako aj právny základ spracúvania osobných údajov (či je poskytovanie osobných údajov zákonnou požiadavkou alebo zmluvnou požiadavkou alebo požiadavkou, ktorá je potrebná na uzavretie zmluvy),
- doby uchovávania osobných údajov,
- v prípade, že osobné údaje neboli získané od dotknutej osoby aj identifikačné údaje a kontaktné údaje prevádzkovateľa alebo zodpovednej osoby.

Dotknutá osoba má právo získať od prevádzkovateľa potvrdenie o tom, či sa spracúvajú osobné údaje, ktoré sa jej týkajú. Ak prevádzkovateľ takéto osobné údaje spracúva, dotknutá osoba má právo získať prístup k týmto osobným údajom a informácie o:

- účele spracúvania osobných údajov,
- kategórii spracúvaných osobných údajov,
- identifikácii príjemcu alebo o kategórii príjemcu, ktorému boli alebo majú byť osobné údaje poskytnuté, najmä o príjemcovi v tretej krajine alebo o medzinárodnej organizácii, ak je to možné,

- dobe uchovávaní osobných údajov; ak to nie je možné, informáciu o kritériách jej určenia,
- práve požadovať od prevádzkovateľa opravu osobných údajov týkajúcich sa dotknutej osoby, ich vymazanie alebo obmedzenie ich spracúvania, alebo o práve namietať spracúvanie osobných údajov,
- zdroji osobných údajov, ak sa osobné údaje nezískali od dotknutej osoby,

Dotknutá osoba má právo byť informovaná o primeraných zárukách týkajúcich sa prenosu, ak sa osobné údaje prenášajú do tretej krajiny alebo medzinárodnej organizácii. Prenos osobných údajov, ktoré sa spracúvajú alebo sú určené na spracúvanie po prenose do tretej krajiny alebo medzinárodnej organizácii, sa môže uskutočniť len vtedy, ak prevádzkovateľ a sprostredkovateľ dodržiavajú podmienky vrátane podmienok následného prenosu osobných údajov z predmetnej tretej krajiny alebo od predmetnej medzinárodnej organizácie do inej tretej krajiny alebo inej medzinárodnej organizácii.

Medzi základné práva pri spracúvaní osobných údajov patri:

- Právo na prístup k osobným údajom (dotknutá osoba má právo získať od prevádzkovateľa alebo príslušného orgánu potvrdenie o tom, či sa spracúvajú osobné údaje, ktoré sa jej týkajú).
- **Právo na opravu osobných údajov** (dotknutá osoba má právo na to, aby prevádzkovateľ alebo príslušný orgán bez zbytočného odkladu opravil nesprávne osobné údaje, ktoré sa jej týkajú).
- **Právo na výmaz osobných údajov** (dotknutá osoba má právo na to, aby prevádzkovateľ alebo príslušný orgán bez zbytočného odkladu vymazal osobné údaje, ktoré sa jej týkajú ak osobné údaje už nie sú potrebné na účel, na ktorý sa získali alebo dotknutá osoba odvolá súhlas na základe ktorého sa spracúvanie osobných údajov vykonáva, a neexistuje iný právny základ pre spracúvanie osobných údajov alebo sa osobné údaje spracúvajú nezákonne).
- **Právo na obmedzenie spracúvania osobných údajov** (dotknutá osoba namieta správnosť osobných údajov, spracúvanie osobných údajov je nezákonné, prevádzkovateľ už nepotrebuje osobné údaje na účel spracúvania osobných údajov alebo dotknutá osoba namieta spracúvanie osobných údajov a to až do overenia, či oprávnené dôvody na strane prevádzkovateľa prevažujú nad oprávnenými dôvodmi dotknutej osoby).
- **Právo na prenosnosť osobných údajov** (dotknutá osoba má právo získať osobné údaje, ktoré sa jej týkajú a ktoré poskytla prevádzkovateľovi, v štruktúrovanom, bežne používanom a strojovo čitateľnom formáte a má právo preniesť tieto osobné údaje ďalšiemu prevádzkovateľovi, ak je to technicky možné a ak sa spracúvanie osobných údajov vykonáva automatizovanými prostriedkami).

- **Právo namietat' spracúvanie osobných údajov** (dotknutá osoba má právo namietat' spracúvanie jej osobných údajov, ktoré sa jej týkajú, na účel priameho marketingu). Prevádzkovateľ nesmie ďalej spracúvať osobné údaje, ak nepreukáže nevyhnutné oprávnené záujmy na spracúvanie osobných údajov, ktoré prevažujú nad právami alebo záujmami dotknutej osoby, alebo dôvody na uplatnenie právneho nároku. Ak dotknutá osoba namieta spracúvanie osobných údajov na účel priameho marketingu, prevádzkovateľ ďalej osobné údaje na účel priameho marketingu nesmie spracúvať. Dotknutá osoba má právo namietat' spracúvanie osobných údajov, ktoré sa jej týkajú, z dôvodov týkajúcich sa jej konkrétnej situácie, okrem prípadov, keď je spracúvanie osobných údajov nevyhnutné na plnenie úlohy z dôvodov verejného záujmu, ak sa osobné údaje spracúvajú na vedecký účel, na účel historického výskumu alebo na štatistický účel.
- **Právo na náhradu škody a zodpovednosť** (každá osoba, ktorej vznikla majetková ujma alebo nemajetková ujma v dôsledku porušenia tohto zákona, má právo na náhradu škody²⁰⁾ od prevádzkovateľa alebo sprostredkovateľa).

Niektoré osobitné situácie zákonného spracúvania osobných údajov

Prevádzkovateľ **môže spracúvať osobné údaje bez súhlasu dotknutej osoby** aj vtedy, ak spracúvanie osobných údajov je nevyhnutné na akademický účel, umelecký účel alebo literárny účel; to neplatí, ak spracúvaním osobných údajov na taký účel prevádzkovateľ porušuje právo dotknutej osoby na ochranu jej osobnosti alebo právo na ochranu súkromia alebo také spracúvanie osobných údajov bez súhlasu dotknutej osoby vylučuje osobitný predpis alebo medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná.

Prevádzkovateľ, ktorý je zamestnávateľom dotknutej osoby, je oprávnený poskytovať jej osobné údaje alebo zverejniť jej osobné údaje v rozsahu titul, meno, priezvisko, pracovné zaradenie, služobné zaradenie, funkčné zaradenie, osobné číslo zamestnanca alebo zamestnanecké číslo zamestnanca, odborný útvar, miesto výkonu práce, telefónne číslo, faxové číslo, adresa elektronickej pošty na pracovisko a identifikačné údaje zamestnávateľa, ak je to potrebné v súvislosti s plnením pracovných povinností, služobných povinností alebo funkčných povinností dotknutej osoby. Poskytovanie osobných údajov alebo zverejnenie osobných údajov nesmie narušiť vážnosť, dôstojnosť a bezpečnosť dotknutej osoby.

Prevádzkovateľ a sprostredkovateľ je povinný zachovávať mlčanlivosť o osobných údajoch, ktoré spracúva (platí aj pre osoby ktoré prídu do styku s osobnými údajmi u prevádzkovateľa alebo sprostredkovateľa). Povinnosť mlčanlivosti trvá aj po ukončení spracúvania osobných údajov. Povinnosť mlčanlivosti neplatí, ak je to nevyhnutné na plnenie úloh súdu a orgánov činných v trestnom konaní podľa osobitného zákona.